

Vprašanja in odgovori

OCENJEVANJE DELOVNIH MEST IN PLAČE

Ljubljanski dopisnik nam je poslal naslednje vprašanje iz »Litostroja«:

Ko bo končano ocenjevanje delovnih mest, se bo izkazalo, da so plače posameznih delavcev in uslužbencev večje ali manjše, kakor pa bi po tej oceni ustrezalo. V prvem primeru so v podjetju mnenja, da lahko plače, ki so višje, kakor bi po oceni morale biti, začasno »zamrznejo«, medtem ko bodo za plače drugih možnosti, da se bodo povečevale vzporedno s porastom delovne storilnosti.

V drugem primeru, ko pokaže ocena, da bi morale biti nekatere plače višje, postavljajo v podjetju takole vprašanje: kje naj dobimo sredstva za to povečanje plač? Vprašanje je, ali se bo plačni sklad formiral še naprej po obračunskih plačah, to je glede na kvalifikacijo sestavo.

Odgovor: Pripominjamo takoj v začetku, da analitičnega ocenjevanja delovnih mest v podjetjih ni treba povezovati z določenim sistemom oblikovanja sredstev za plače znotraj ustvarjenega skupnega dohodka podjetja. Analitično ocenjevanje je samo ena izmed metod objektiviziranja ugotavljanja vrednosti delovnih mest, s katero se zagotovijo osnove za pravilno vodenje tarifne politike znotraj podjetja. Niti dejstvo, da je izvajanje analitičnega ocenjevanja v industriji, gradbeništvu in prometu predpisano kot obvezno, ne spreminja stvari, ker izvira predvsem iz interesa širše skupnosti, da postavimo tarifno politiko znotraj podjetij na solidnejše temelje, s katerimi bo bolj zagotovljen interes posameznikov za večjo delovno storilnost. Ali bo analitična ocena delovnih mest oziroma rezultati, dobljeni z oceno, upoštevana tudi pri reguliranju odnosa podjetja do družbene skupnosti, je drugo vprašanje, ki je odvisno od načel, na katerih je splošno zasnovana razdelitev skupnega dohodka podjetja. Za sedaj ni v tem smislu povezanosti analitične ocene z načinom razdelitve skupnega dohodka podjetja oziroma z višino sredstev, ki jih podjetje lahko uporabi za plače znotraj ustvarjenega skupnega dohodka.

Ce upoštevamo to pripombo, so vprašanja, ki so bila postavljena v zvezi z analitičnim ocenjevanjem preuranjena, ker je treba analitično oceno v industriji šele izvesti (za kar bo potrebno vse letošnje leto) in ker bo tudi vprašanje sprememb v sistemu razdelitve skupnega dohodka podjetja, s tem v zvezi pa tudi vprašanje oblikovanja sredstev za plače, rešeno šele v letošnjem letu.

Sicer pa velja pri analitični oceni delovnih mest načelo, da se določi delavcem in uslužbencem na delovnih mestih, za katera da oceno manjšo vrednost, s tem pa tudi nižjo tarifno postavko od tiste, ki so jo imeli doslej na tem delovnem mestu, rok (ki navadno ni krajši od šestih mesecev niti daljši od enega leta), v katerem se morajo usposobiti za opravljanje poslov tistega delovnega mesta, katerega tarifna postavka po izvršeni analitični oceni delovnih mest ustreza po znesku tarifni postavki, ki so jo imeli pred oceno. Pod predpostavko, da podjetje ne razpolaga z večjimi sredstvi za plače, dotlej ne bi bilo mogoče povečati tarifnih postavk za tista delovna mesta, za katera bi to morali storiti po končanem ocenjevanju. Jasno pa je, da mora sredstva za to povečanje tarifnih postavk zagotoviti podjetje samo.

Ce bi kakšno podjetje v industriji končalo ocenjevanje delovnih mest že letos, morda celo že v prvem polletju (čeprav tega ne bi moglo izvesti po obvezni enotni metodi, ker jo šele izdelujejo), torej v času veljavnosti sedanjega sistema razdelitve skupnega dohodka, bi lahko vendarle sredstva za povišanje tarifnih postavk na osnovi analitične ocene zagotovilo, in to iz sredstev za plače iz dobička ali iz posebnega deleža pri zveznem davku na dobiček. V tem primeru pa bi moralo izkazati povečanje tarifne postavke, opravljeno na račun dobička, v obliki dodatne tarifne postavke.

IZVAJANJE UREDBE O POVIŠANJU PLAČ

Neki delavec iz Osijeka (katerega podpis je nečitljiv) nam v svojem pismu razlaga, da se povišujejo tarifne postavke nepravilno in navaja naslednji primer za transportnega delavca: imel je plače 8100 din, kar je skupaj z dodatkom 500 din (prejšnje povišanje) znašalo 8600 din. Novo plačo naj bi po primeru iz pisma določili takole:

— stara plača (brez 500 din)	8100
— 5 odstotno povišanje	405
— nova plača skupaj	8505

Po tem računu izhaja, da je dejansko nova plača manjša od stare.

V nadaljevanju pisma poudarja, da se plače uslužbencev povišujejo nesorazmerno bolj kakor plače delavcev in, da bi zagotovili pravilnost nagrajevanja, predlaga:

»Mislim, da bi bilo treba čim prej dati od zgoraj ožje okostje tarifnega pravilnika. Ni se treba bati, da bi tu okrnili demokracijo.«

Odgovor: Račun, ki je opisan v primeru, ni popolnoma točen, oziroma ni popolnoma v skladu z navodili o izvajanju povečanja plač. Na prejšnje povišanje v znesku 500 din se povišanje ne nanaša, vendar se to povišanje ne odšteje od nove plače. Če bi to prenesli na navedeni primer, bi to bilo takole:

— stara plača (brez 500 din)	8100
— 5 odstotno povečanje	405
— plus 500 (povišanje, ki ostane)	500
— nova plača skupaj	9005

Potemtakem je nova plača višja za 405 dinarjev.

Točno je, da je prišlo v nekaterih gospodarskih organizacijah do pretiranega povišanja plač uslužbencev na račun delavcev ustrezne kategorije. Mogoče je tudi, da niso bile te napake v vseh primerih popravljene, kar je še vedno možno napraviti. Proti takim in podobnim pogreškam pa ni mogoče mnogo doseči s takimi ukrepi »od zgoraj«, kakor predlaga pisec, takj ukrepi niso v skladu niti z našimi načeli. Ni tu beseda o kakšni formalni demokraciji, temveč gre predvsem za čedalje širša pooblastila organom delavskega samoupravljanja, da bi lahko še bolj učinkovito delovali kot organizatorji proizvodnje.

Položaj podjetij, katerih osnovni izdelki imajo določene cene

Delavski svet Tovarne tobaka v Sarajevu vprašuje, kako je treba gledati na položaj tistih podjetij, katerih osnovni izdelki imajo fiksirane cene. Cene cigaret so na primer že dolgo ustaljene, tobak, ki predstavlja po vrednosti 80 odstotkov osnovne surovine, pa se je podražil lani za 10 do 15 odstotkov. Prav toliko se je podražil papir za cigarete. Ena škatla za »Moravo« je prej stala 0.80 do 1.10 dinarjev, sedaj pa stane 2.25 do 3 dinarje. Edina olajšava, ki so jo tobačne tovarne dobile, je bilo znižanje davka od 28 na 36 odstotkov, kar pa je premalo kot nadomestilo za povečane stroške za surovine.

Odgovor: Tobak in tobačni izdelki so konjunktorni izdelki tako pri nas kakor tudi v večini drugih držav. Zato določajo nadrobne prodajne cene, da bi omejili ustvarjanje dobička po gospodarskih organizacijah, razen tega pa ščitijo tudi potrošnike pred neupravičenim povišanjem nadrobnih cen. V naši državi so torej tobaku in tobačnim izdelkom določene nadrobne prodajne cene. Tako določene cene naj bi krile industriji stroške proizvodnje in ji zagotovile del dobička, trgovini pa stroške prodaje. Ker so določene prodajne cene tobaka in tobačnih izdelkov višje, kakor so stroški proizvodnje in prodaje, imamo v strukturi cen tudi prometni davek. Vloga prometnega davka je, da pri tako določenih cenah prepreči podjetjem neupravičeno ustvarjanje velikega dobička. S stopnjo prometnega davka se zajame večji del dobička, podjetjem pa se pusti tolikšen del dobička, kakršen je v sorazmerju z dobički drugih vej proizvodnje.

Podražitev cen surovin za proizvodnjo tobaka in tobačnih izdelkov gre, kolikor nima rezerv v prvih lastnih cenah, na breme dobička, s čimer se stopnja dobička zmanjša glede na določeno prodajno ceno. V primeru, da se s podražitvijo surovin občutno zmanjša stopnja dobička v celi veji, je treba ponovno preučiti višino stopnje prometnega davka tobaka in tobačnih izdelkov.